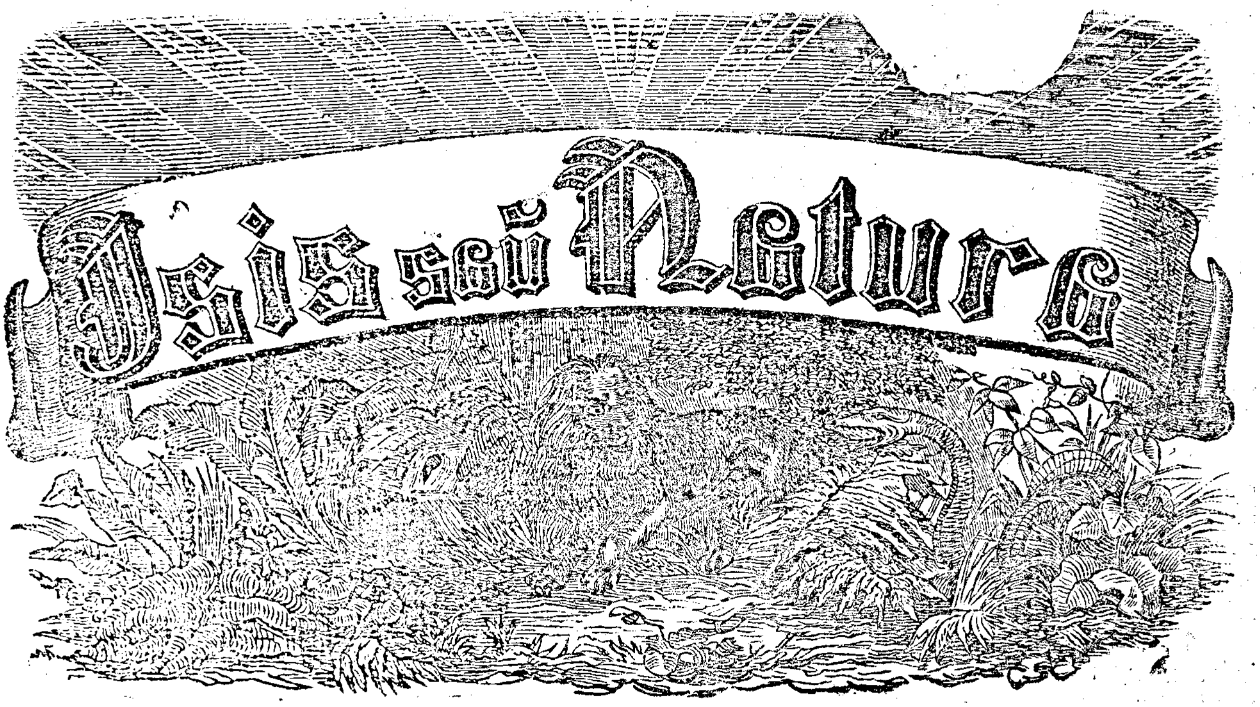

JURNAL

ПЕNTPȢ PESПÎNDIPEA ШTIINЦЕЛОРȢ NATȢPAЛE ШI ESAKTE, ÎN TOATE KЛASEЛE

Pediцeatȣ

de

PROFESOR DOCTOR IULIUS BARASH.

№ 32. (Anȣлȣ алȣ patpȣлea) Бȣkȣpeшtĭ 30 Aвгȣst, 1859.

Konpindepea: Aлeksandpȣ de Humboldt.— Cactus de Cochenille.— Tpaiȣлȣ animaлeлopȣ.— Komȣnikaцiȣnĭ sчientifiчe miчĭ.

Aлeksandpȣ de Humboldt.

Istopiea вieцeĭ oamenilopȣ mapĭ, este istopiea enoчeлopȣ mapĭ; къчĭ omȣлȣ se identifieazъ кȣ enoкa. Лȣкpъpiлe omȣлȣĭ sîntȣ mъsȣpa timпȣлȣĭ; niчĭ ȣnȣ timпȣ nȣ e în sine niчĭ mape, niчĭ mikȣ. Oamenii îлȣ mъpeskȣ saȣ 'лȣ mikшopezȣ.

Dapȣ întpe oamenii mapĭ, кape fakȣ timпȣpĭ mapĭ, se înцeлeцe nȣmaĭ aчeia кape aȣ doвînditȣ nȣmeлe „mape“ npin fanteлe лopȣ пpoпpiĭ. Ȣnȣ *npinчine*, ȣnȣ peцe, ȣnȣ imnepatȣ este fipeшte ȣnȣ omȣ mape, saȣ sъ ziчemȣ maĭ вine e o nepsoanъ mape. Dapȣ кa sъ doвîndeaskъ de лa istopiъ titȣлȣ de „mape“ (le grand) tpeвȣe sъ fakъ aвstpakцiȣne de toate titȣpiлe чeлe nъsкȣte кȣ dînsȣлȣ, de totȣ iлȣstpȣлȣ etaлaцiȣ de глopie шi de mъpime кape 'лȣ înкonцioapъ fipeшte шi se каȣte a doвîndi mъpimea npin mepiteлe saлe пpoпpiĭ, npin лȣкpъpiлe saлe în nepsoanъ.

Dakъ воimȣ a ne imaцina ȣnȣ omȣ mape кape a ȣmnлȣtȣ toatъ enoкa sa кȣ nȣmeлe sъȣ, ȣnȣ omȣ кape a doвînditȣ aчestȣ nȣme npin лȣкpъpiлe шi mepiteлe saлe пpoпpiĭ; ȣnȣ *omȣ* кape a лȣкpatȣ în foлosȣлȣ oamenipeĭ dapȣ nȣ în detpimîntȣлȣ eĭ (кa ȣnii кonкepanцĭ шi soлdaцĭ saȣ aȣtoкpaцĭ mapĭ); dakъ воimȣ toate aчestea zikȣ, sъ ne ȣitъmȣ лa Aлeksandpȣлȣ de Humbold, sъ stȣdiemȣ вiorpafiea шi istopiea вieцeĭ лȣĭ.—

Eatъ nȣnem aiчĭ în foлosȣл лektopiлop noшtpiĭ pomînĭ o npeskȣptape a вiorpafieĭ лȣĭ Humboldt.

A. de Humboldt epa ȣnȣ omȣ foapte fepiчitȣ; къчĭ Natȣpa a гpъmъditȣ neste dînsȣ o mȣлцime de dapȣpĭ шi кȣaлitъцĭ npeчioase. Eлȣ a tpъitȣ mȣлtȣ, a въzȣtȣ timпȣpĭ estpaopdinape, плine de evenimente estpaopdinape. Keapȣ anȣлȣ *naш*tepeĭ saлe (1769) epa ȣnȣ anȣ fepiчitȣ pentpȣ лȣme; къчĭ în aчestȣ anȣ aȣ nъskȣtȣ mȣлцĭ oa-

meni mapĭ: Napoleonu, Wellington ши мȣлцĭ алцĭ аȣ пъскȣtȣ în acestȣ anȣ. Humboldt авеа fepічіpea a bedea înкъ пе Friedrichul челȣ mape, пе acestȣ реџе filosofȣ каре a peînbiatȣ în timпȣріле moderne, imaџina чea mape a ȣnȣĭ îmпъpatȣ Marcu-Aureliu antikȣ. Провedinцa a пȣс пе Humboldt, пе acestȣ џeniȣ лȣптъtopȣ кȣ Natȣpa пентрȣ deskoпepipĭ пȣоĭ, întp'ȣnȣ timпȣ eminentȣ de лȣптъ, kîndȣ oamenii s'a лȣпtatȣ нȣ нȣmaĭ întpe sine, imпepiȣ кȣ imпepiȣ, naцiȣni кȣ naцiȣnĭ dapȣ ши difepite класе але soчietъцeĭ лȣптîndȣ-se întp'înseле. Acestȣ timпȣ epa atîtȣ de беликоsȣ, atîtȣ de dъpîmъtopȣ, în kîtȣ паркъ кеарȣ istopiea ȣnibepsалъ s'a лȣпtatȣ ши ea; къчĭ timпȣлȣ modepnȣ пъскȣtȣ акȣmȣ (ла 1789) a intpatȣ întp'o лȣптъ sънџероасъ ши кpînчeнъ кȣ snipitȣлȣ de maĭ nainte, кȣ snipitȣлȣ feodaлȣ алȣ sекȣлелорȣ mediane.

Humboldt în копілъpia sa, a възȣtȣ pesбелȣ indenendinцeĭ Statелорȣ ȣnite кȣ Англіеа; aічĭ kontinentȣлȣ пȣоȣ a intpatȣ în лȣптъ кȣ kontinentȣлȣ векіȣ пентрȣ emanчіпаціȣnea sa політікъ; în tinepeцea sa, ȣ'a înfъцішатȣ okілорȣ съĭ mapeле sneктaколȣ алȣ револȣціȣnеĭ fpanчeze kîndȣ difepiteле класе але soчietъцeĭ s'аȣ лȣпtatȣ iapȣ пентрȣ emanчіпаціȣnea лорȣ. Бȣрџosiea, emanчinîndȣ-se de склаваціȣлȣ în каре a цinȣt'o apistoкpaцiea feodaлe. Maĭ пе ȣpmъ (1792) Humboldt a възȣtȣ лȣпtа ȣnеĭ naцiȣni mapĭ în kontpa апъсърeĭ monapшiче ши iapȣ maĭ пе ȣpmъ a asistatȣ ла лȣпtа naцiȣnілорȣ în kontpa ȣnеĭ naцiȣnĭ апъсъtoape asȣnpa лібертъцілорȣ ши independinцeлорȣ лорȣ.

Asta este ȣnȣ mape kaпitȣлȣ de лȣптъ ла каре a asistatȣ Humboldt ка omȣ ши ка четъцeanȣ. Dapȣ съ прівімȣ акȣmȣ ши ла лȣптеле лȣĭ Humboldt în kontpa natȣpeĭ, ка ȣnȣ natȣpaлistȣ temepapiȣ, intpenidȣ ши кȣ totȣлȣ кȣtezъtopȣ.

Este кȣnoskȣtȣ къ нȣ toцĭ boiaцiopiĭ каре кълtopeskȣ în църіле tpenікале, sîntȣ fepiчiцĭ a скъпа фъръ періколȣ віeцeĭ d'acestе kлime fpȣmoase dapȣ npimeждіoase пентрȣ omȣ; „Nȣ totȣ omȣ съ плімбъ фъръ pedeansъ întpe пъдȣріле палmiepілорȣ“ zічe ȣnȣ провербȣ. Мȣлцĭ din boiaцiopiĭ mtiinцifiчĭ se пердȣ пе fie-каре anȣ în intepnpindepiле лорȣ кȣtezъtoape. „Мȣлцĭ sîntȣ кemaцĭ, пȣцinĭ aлeшĭ.“ Humboldt epa ȣnȣлȣ dintp'aчeшtĭ пȣцinĭ aлeшĭ.— Fiindȣ tînъpȣ, s'a плімбatȣ în кълdȣpa apzъtoape a цъpілорȣ tpoпікале, dapȣ ши maĭ пе ȣpmъ fiindȣ ȣnȣ бътpînȣ de 60 de anĭ a кȣtezatȣ de s'a sȣitȣ пе mȣnцĭ Ural ши Altai în Siberia ши aічĭ a скъпatȣ фъръ бъtъmape пентрȣ sъnъtatea sa.

Humboldt se бȣкȣpъ de toate fakȣлtъціле пзікологічe în градȣлȣ челȣ maĭ mape de sȣnepiopitate ши пepfeкціȣne. Авеа o admipабілъ лімпезічіȣne a inteліџinцeĭ, o mape tъpie a konчenцiȣnеĭ ши o ȣitъtȣpъ sigȣpъ ши penede de obsepbъtopȣ. Dapȣ în npibinцa комбінаціȣnеĭ ideiлорȣ, елȣ a fostȣ ȣnikȣ în timпȣлȣ modepnȣ ши нȣmaĭ Aristotel ши Leibniц пȣtea съ se mъsȣpe кȣ dînsȣ. Memopiȣлȣ лȣĭ epa foapte mape, sigȣpȣ ши нȣ л'a лъsatȣ niчĭ odatъ. Авеа ши o mape елокȣенцъ ши ворбеа despre лȣкpȣріле челе maĭ înaлte к'o mape кіapitate ши ȣшȣpinцъ. Апоĭ întokmaĭ кȣmȣ a ворбitȣ, a ши skpisȣ. Tpesopȣлȣ кȣnoштinцeлорȣ sale epa nemъpцinitȣ, dapȣ авеа ши talentȣ mape d'a se folosi de deskoпepipiле алtора, d'a ле комбіна кȣ але sale ши d'a face аша ȣnȣ че-ва mape ши глоріоsȣ пентрȣ штiinцъ. Кȣ dpeptȣ кȣвîntȣ s'apȣ пȣtea ziчe de dînsȣлȣ aчeea че a zisȣ елȣ пентрȣ amikȣлȣ съȣ. L. de Buch, adeкъ къ ȣnde a ȣmблatȣ a лъsatȣ ȣpme stpълȣчitoape dȣпе dînsȣ. Marele Goethe a zisȣ despre Humboldt къ este în timпȣлȣ nostpȣ „ȣnȣ omȣ ла înълцimea кърȣia niminea n'a ажȣnsȣ.“

Ачела каре ва skpie odatъ біографіеа лȣĭ Humboldt, ва skpie istopiea штiinцeлорȣ în чеĭ dȣпе ȣpmъ шеаĭ-zeчĭ de anĭ. Къчĭ віеаца лȣĭ Humboldt epa pesȣmatȣлȣ tȣtȣpopa tpesaȣpĭ de штiinцe ши de deskoпepipiĭ în чеĭ dȣпе ȣpmъ 60 de anĭ. Џeoграфіĭ, îлȣ нȣmeskȣ пpofesopȣлȣ лорȣ; istopiогpafiĭ zikȣ къ еĭ îĭ sîntȣ datopĭ mȣлtȣ; filoлоџiĭ asigȣpъ къ a върsatȣ o лȣminъ mape asȣпра штiinцеĭ лор. Апоĭ toate pamȣpiле але штiinцeлорȣ fiziче ши natȣpaле epaȣ domenȣлȣ глорієĭ sale. Елȣ a skpisȣ ши a пȣблікatȣ опȣрĭ класіче în лімба латінъ, џepmanъ, fpanчeзъ, англъ ши sпаніолъ. Toate aчeste лімбе елȣ ле skpiea atîtȣ de біне ка лімба sa пpопpie (џepmanъ). Sîntȣ акȣmȣ 40 de anĭ kîndȣ Humboldt a datȣ лекціȣnĭ штiinцifiчe пȣбліче în Парisȣ ши fpanчeziĭ аȣ zisȣ къ acestȣ џepmanȣ mîneazъ лімба лорȣ кȣ atîta кіapitate, елеганцъ ши пepfeкціȣne în kîtȣ пȣцinĭ din пpofesopiĭ fpanчeзĭ se бȣкȣpȣ d'aчeste dapȣpĭ.

Humboldt epa omȣлȣ „amîndȣрорȣ лȣміlорȣ (de deux mondes) кȣmȣ s'a espimatȣ ȣniĭ. Къчĭ în kontinentȣлȣ векіȣ ка ши пȣоȣ a лъsatȣ ȣpmeле netъpгъdȣite але лȣкpъpілорȣ ши deskoпepipілорȣ лȣĭ. Dapȣ нȣ нȣmaĭ глобȣлȣ nostpȣ, чĭ toate челе-лалте коpпȣpĭ чepeштĭ a îmбpъцішatȣ џeniȣлȣ лȣĭ. Ȣitъtȣpa sa înaлtъ filosofікъ, a îmбpъцішatȣ totȣ ȣnibepsȣ. Елȣ însȣшĭ ziче ȣndeва „motiвȣлȣ челȣ maĭ npinчіпалȣ алȣ лȣкpъpілорȣ meле epa tendenцa d'a npiчепе toatъ natȣpa în џenepe, d'a комбіна toate fenomeneле „еĭ, ла ȣnȣ чева întpegȣ, ȣnikȣ ши a presenta „toatъ кpeaцiȣnea ка ȣnȣ чева пepfeкtȣ, віȣ, ка „organismȣлȣ челȣ maĭ imensȣ, челȣ maĭ пepfeкtȣ ши челȣ maĭ admipaбілȣ.“ Dapȣ, kontinȣe Humboldt, „m'amȣ înкpedinцatȣ къ фъръ кȣnoштinцa пъpцілорȣ Natȣpeĭ în detaліȣ, нȣ пȣtemȣ съ îmбpъцішъmȣ totaлitatea еĭ; къчĭ toate пъp-

џіле шtiinцелорȣ̆ sîntȣ̆ легаte ȣнеле кȣ алтеле întр'ȣнȣ̆ *modȣ̆* foapte întinsȣ̆. Аша s. e. stȣdiȣлȣ̆ botaniчеї не адȣче ла кȣноштinца difepiтелорȣ̆ кліme але пъмîntȣлȣї, ла џеографіеа botanікъ, ла meteopoлоџіе, ла fizіка глобȣлȣї ші ла stȣdiȣлȣ̆ tȣtȣpopa kondiцiȣнілорȣ̆ комплікаte ші askȣnse каре kontpiбȣeskȣ̆ ла împъpцipea кълдȣреї ші а fpiгȣлȣї пе пъмîntȣ̆. Апої stȣdiȣлȣ̆ meteopoлоџікȣ̆ maї întinsȣ̆, не адȣче dpentȣ̆ ла stȣdiȣлȣ̆ ȣniвepsȣлȣї кȣ toate корпȣріле череші каре înkonџiopȣ̆ глобȣлȣ̆ nostpȣ; къчї toate аȣ̆ difepite inflȣinце netъгъdȣite аsȣпра глобȣлȣї пъмîntеskȣ̆."

În ачестȣ̆ modȣ̆ Humboldt s'а прегътitȣ̆ ла ideea чеа maї mape, чеа maї ȣniвepsалъ каре а продȣсȣ̆ kaptea чеа maї ȣniвepsалъ ші търеацъ а timпȣрілорȣ̆ modepne: asta este kaptea sa нȣmitъ „*Cosmos* (лȣmea).“ Бътрînȣлȣ̆ Humboldt ла vîpsta de 80 de anї, н'а înчеtatȣ̆ а лȣкра ла ачестȣ̆ опȣ̆ џігантікȣ̆. Пînъ ла moaptea лȣї н'а skos'о din mînъ, totȣ̆ адъогîndȣ̆ ші totȣ̆ перfekцiонîndȣ̆ ачестȣ̆ *monȣmentȣ̆* літерарiȣ̆ колоsалȣ̆ алȣ̆ ачестȣї џеніȣ̆ ȣнікȣ̆.

Dapȣ̆ пе лîngъ ачесте imense лȣкрърї штiinцifiче, Humboldt н'а înчеtatȣ̆ а лȣа парте aktiвъ ші ла evenimentele политiче каре s'а петрекȣtȣ̆ în кȣрсȣлȣ̆ вieцеї sале. În прівinца политiчеї, Humboldt, de ші amikȣ̆ intimȣ̆ кȣ чеа maї mape паptea а sȣверanілорȣ̆ kontimпоранї (прекȣmȣ̆ Louis Philipp, Friedricul Willhelm IV ш. ч. л.) *Кȣ toate ачестеа ера totȣ̆–d'аȣнаt ȣнȣ̆ omȣ̆ лі*бералȣ̆ кȣ desъвîpшipe. Ачеаsta нȣ е de mipape; ȣнȣ̆ omȣ̆ алȣ̆ natȣреї, нȣ поате съ fie алтȣ̆-felȣ̆ de kîtȣ̆ лібералȣ̆ ші mapnanimosȣ̆ ка natȣра însъ; ачеаstъ maikъ а noastpъ etepnъ лібералъ ші mapnanimoasъ. Natȣра este ȣнȣ̆ комплектȣ̆ infinitȣ̆ de npogrese; ȣнȣ̆ omȣ̆ алȣ̆ natȣреї, tpeбȣe dapȣ̆ лъ fie *npogresistȣ̆*; *Humboldt* ера ȣнȣлȣ̆ din чеї maї комплекцї npogresistї. Natȣра нȣ штie съ факъ deosebipe de kaste, de класе ші de реліџіе; пентрȣ dînsa omȣлȣ̆ este omȣ̆ кȣ ачелашȣ̆ opranismȣ̆ кȣ ачеаші kondiцiȣне а вieцеї, fie боерȣ̆ saȣ̆ џіганȣ̆; fie крештinȣ̆, mȣsȣлманȣ̆ saȣ̆ евреiȣ̆. Аша dapȣ̆ ші Humboldt în toatъ вieаца лȣї, s'а *лȣntatȣ̆ în* kontpa ексклȣsiȣнілорȣ̆ soчiале saȣ̆ de реліџіе каре аȣ̆ dpentȣ̆ skonȣ̆ а ашеза întpe oamenї niште баріере aptefiчiale ші antinatȣpале; а amapî вieаца ȣнора în бенеfiчiȣлȣ̆ алтора, а креа класе прівілеџіеаte ші непрівілеџіеаte, saȣ̆ ка съ zічемȣ̆ maї біне, ȣнеле авîndȣ̆ прівелеџіȣлȣ̆ d'а петрече toatъ вieаца лорȣ̆ în плъчере, pîsȣ̆ ші бȣкȣріе ші алте а о петрече în ofтърї ші лакрьмї.

Кȣ imenzitatea а џеніȣлȣї съȣ̆, поате съ se тъsȣре нȣmaї zелȣлȣ̆ съȣ̆ ші aktiвitatea sa немъpџinitъ. De ла vîpsta de 18 anї пînъ ла ачееа de 30, а петрекȣtȣ̆ вieаца sa кълъtopindȣ̆ în kontinentȣлȣ̆ Амерічеї, ка съ îmбогъцеаskъ штiinца кȣ deskопеpipї нȣoї. Dapȣ̆ este ȣнȣ̆ чева ремаркабілȣ̆! Humboldt zіче къ опȣлȣ̆ admiрабілȣ̆ алȣ̆ лȣї Bernardin St. Pierre. „Paul ші Virginia“ а авȣtȣ̆ чеа maї mape inflȣенцъ аsȣпра каріереї sале; къчї ачестȣ̆ taблоȣ̆ înkîntъtopȣ̆ алȣ̆ natȣреї, л'а inspipatȣ̆ кȣ амopȣлȣ̆ natȣреї ші алȣ̆ stȣdiȣлȣї еї. Asta este iapȣ̆ о dobadъ нȣоъ къ, нȣ кȣлtȣpa memopiȣлȣї, чі кȣлtȣра fantasieї ші imaџinaцiȣнеї nainteazъ tinepimea în adeвърata кале înaлтъ а omenipeї, *inspipîndȣ'ї d'ȣнȣ̆ amopȣ sin*черȣ̆ пентрȣ кȣлtȣлȣ̆ adeвърȣлȣї ші а fpȣmosȣлȣї. Tînъpȣл Humboldt, нȣtpitȣ̆ кȣ ideiле поетiче але лȣї Bernardin St. Pierre, а въzȣtȣ̆ în пъdȣріле віерџе але Амерічеї mepidionале, în imensitatea продȣкцiȣнілорȣ̆ веџеtале а ачестȣї kontinentȣ̆ tpoпікȣ̆, ȣнȣ̆ чева infinitȣ̆ ші diвinȣ̆. Inima лȣї s'а deskisȣ̆ în toatъ лapџitatea еї *ла* ачесте *impesiȣнї* тъpeцe. Пенtȣлȣ̆ съȣ̆ а ръsȣflatȣ̆ sȣблimȣлȣ̆ ачестȣ̆ балsamȣлȣ̆ алȣ̆ вieцеї sȣflетешї каре ȣmпле toatъ natȣра, ȣnde еа desвoлta taблоȣлȣ̆ fpȣмȣseцелорȣ̆ sале немъpџinite ші tpesopȣлȣ̆ fopцелорȣ̆ sале mistepioase, askȣnse în sînȣлȣ̆ съȣ̆ imensȣ̆.

Ачеаstъ impesiȣне mape поетікъ, Humboldt а ші репродȣs'о în *опȣріле sале*. De ачееа, кȣ dpentȣ̆ кȣвîntȣ̆ s'а zisȣ̆ къ Humboldt ера челȣ̆ *maї mape* пікторе (жȣгравȣ̆) пентрȣ пеіzаџiȣрї (цъpъніе); къчї deskpіеpea лȣї а Амерічеї mepidionале, нȣ este о simплъ deskpiepe seakъ, чі este taблоȣлȣ̆ челȣ̆ maї sȣблimȣ̆ каре а eшitȣ̆ вр'о datъ *din mîna ȣнȣї пікторȣ̆ de* цъpъніе.

Întp'ȣнȣ̆ кȣpsȣ̆ *de 60 de anї*, Humboldt ера în корesпонденцъ ші релацiȣнї штiinцifiче кȣ oamenії чеї maї însemnaцї din timпȣлȣ̆ лȣї. Коresпонденца лȣї, kîndȣ̆ ва fi вр'о datъ пȣбліатъ, ва konstitȣі негрешitȣ̆ опȣлȣ̆ челȣ̆ maї instpȣktiвȣ̆ din timпȣлȣ̆ nostpȣ. Déja fiindȣ̆ ȣнȣ̆ skолapȣ̆ tînъpȣ̆ ла akademie de Freiburg, а statȣ̆ în релацiȣне кȣ челебрȣлȣ̆ *џеологȣ̆* Leopold de Buch, кȣ vestitȣлȣ̆ минералогȣ̆ Werner ші mȣлцї алцїї. În ȣniвepsitate de Goetinga а фъкȣtȣ̆ аліанцъ кȣ челебрȣлȣ̆ профеsopȣ̆ de philologie, *Heine*; кȣ mapеле zooлогȣлȣ̆ *Blumenbach*, кȣ botanistii Vildenow, *Lincu*, кȣ istopiorpafi filosofї *Heeren* ші *Schloetuer*, ші кȣ еsчелентȣлȣ̆ літератоpiȣ̆ ші kpitікȣлȣ̆ *Schlegel.* Пе ȣpmъ Humboldt s'а дȣсȣ̆ ла Hamburg ка съ stȣdieze ші штiinцеле financeї ші teopiea чipкȣлацiȣнеї баnілорȣ̆. Eatъ Humboldt stȣdiindȣ̆ ші штiinца банкіеpілорȣ̆!

Аколо s'а deskisȣ̆ пентрȣ dînsȣ о епокъ нȣоъ; аколо а întîlnitȣ̆ пе *Klopstok* (nemȣpitopȣлȣ̆ kîntъpілорȣ̆. алȣ̆ *Mesiadeї*) пе Vos (inimitaбілȣ̆ tpadȣkъtopȣ̆ *опеpілорȣ̆ лȣї* Homer în лімба џерmanъ versifiate) în Iena а fpatepnisatȣ̆ апої кȣ чеї mapї doї dioskȣрї în літератȣра џерmanъ: *Schiller ші Goethe.*

Аша dapȣ̆ а въzȣtȣ̆ Humboldt totȣ̆ че ера mape ші *eminentȣ̆ în sfepa oamenipeї, прекȣmȣ̆*

шi totš че ера ремаркавілš în domenšлš natšpeï. Елš n'a fostš ка šnšлš din ачеї „savanųï de кавinetš" каре nš easъ nічї odatъ de кавinetšлš лорš de лšкраре шi пentpš каре, toatъ лšmea este ачеstš кавinetš mікš шi mizepaвiлš. Humboldt ера nš nšmaï šnš omš алš stšdišлšï, чi шi omšлš natšpeï; елš n'a веnepatš nšmaï teopiea сеnьчіе, кšmš ziче Goethe, чi шi віеаца реалъ, верde шi проаsпъtъ. Елš nš s'a пердštš în ideiле авstpakte, fiktive, чi snipitšлš лšï 'ï а плъкštš în imensa лšme реалъ, ачеstš nemšpitopšлš temплš алš глоріеї креаtopšлšï.

În ачеstš кіпš а petpeкštš Humboldt о парte маре а віеųеї sале în воіаųішрї; къчї nšmaï în воіаųе поate чine-ва sъ вazъ шi sъ stšdieze лšmea în dimensišnï марї. Елš а stpъвъtštš toatъ Цермaniea, Франчіа, Англiea, Елвеųia, Italia, Полопіа шi Галіųia ка šnš воіаųiорš шtiinųifікš; dapš în mizлокšлš ачеstopš окšпаųішnï шtiinųifiче ера însъpчinatš шi кš misišnï dіпломатiче. Ла 1796 ïï а mšpitš mšma, atšnчї възіndš-se sinгšpš шi izoлatš în Европа, а пъsкочitš în sînšлš съš ideea d'a фаче къльtopiï марї afapъ din Европа. Inima лšï л'а tpasš afapъ ла очеаnš, ла ачеаstъ лšme ларгъ, imensъ, imaųišлš infinitšлšï. Елš а šmвлatš sъ fакъ пе кораvіе о къльtopie împpeųішpšлš пъmîntšлšï împpešnъ кš amipaлšлš *Bundin*, saš sъ меаргъ ла Еųiптš кš лордšлš *Bristol*, dapš прin întîmпларе fъкîndš кšпошtinųъ кš savantšлš *Bonpland* s'aš xotъpîtš amîndoï d'a fъкštš împpeшnъ къльtopiea лорš челебръ în sšdšлš Америчеї.

Nš пštemš sъ ne întindemš aiчї mšлtš asšпpa ачеstšï воіаųiš каре а devenitš šnš tpesopš de deskoпepipe пentpš лšmea шtiinųifікъ; nšmaï atîta пštemš sъ zічеmš къ ачешtï amîndoï воіаųiopï n'a лъsatš în ачеstš kontinentš imensš, šnš колųš каре nš л'aš bizitatš, šnš вšлканš каре nš s'aš sšitš пе dînsš, šnš mšnte каре n'aš mъsšpatš înълųimea лšï; šnš animaлš пšoš каре nš'лš aš deskpisš шi о плаntъ ремаркавiлъ каре n'aš adšnatš în ерввpiiле лорš. Шеаï-zечї шi doъ лšnï а ųinštš ачеstš воіаųiš memopaвiлš пentpš totš-d'ašna.

Humboldt, de шi ųермаnš, а алеsš dšпе întoapчерea sa în Европа, Парisš dpentš локšinųa sa konstantъ. Šnš omš šnівepsaлš ка Humboldt, поate sъ'шï плакъ nšmaï întp'šnš орашš šnівepsaлš ка Парisš. În ачеаstъ епокъ а віеųеї sале, s'a întîmплatš шi воіаųішлš лšï împpeшnъ кš Gay-Lussac ла Italia. Totš în ачеstš timпš îлš гъsimš ка šnš dіпломatš лšîndš парte ла конгреселе de Aix (Aachen) шi Verona.

În anšлš 1827, s'a întopsš ла Берлinš; dapš neodina sšfлetšлšï съš лšкръtopš шi aktivš, nš 'лš а лъsatš ка sъ odineaskъ mšлtš timпš шi deжа îлš vedemš înвъųîndš кš zелš лimва persікъ, прегътindš-se пentpš о къльtopie ла Персia шi Indiea. Însъ dšпе черерea шi dopinųa imпepatšлšï Pšsieï, Humboldt s'a dšsš ла Siвepiea ка sъ stšdieze шi ачеаstъ лšme поларъ nekšnoskštъ, плinъ de гроаселе šneï климе tepiвiле шi de екošpiле maï tepiвiле а nenšmepoaseлорš viktime оаменешtї. În anšлš 1829, Humboldt împpeшnъ кš kimistšлš Rosa шi кš tatълš infšzopiiлорš, Ehremberg, а începštš къльtopiea лорš прin Moskva mepгîndš ла Ikterinenburg шi Ural, ла Тоболsкš шi ла Altai înaintîndš кеарš пînъ ла xotapšлš Кinеї. Noъ лšnі a ųinštš ачеаstъ къльtopie în каре Humboldt а stpъвъtštš šnъ dpšmš de 2320 miле ųермaне (1260 поште апроапе).

Asta a fostš чеа dšпе špmъ къльtopie маре а лšï Humboldt; d'aкšmš 'nainte а petpeкštš 30 de anï елавоpîndš шi apanųîndš ачееа че а възštš шi deskoпepitš în nenšmepoaseле воіаųішpï але віеųеї sале. Оаре пštemš sъ eпšmepъmš aiчї toate deskoпepipiле шi toate лšкръpiле лšï Humboldt în difepite pamšpï але шtiinųелорš? Оаре пštemš а ne întinde aiчї кеарš вopвindš în skšptš despre mšлųimea опšpiлорš sале шtiinųifiче? Negpeшitš къ, nš! Nšmaï atîta vomš pomeni къ nšmaï papoptšлš despre воіаųішлš съš în Америка, копрinde о sepie de 17 воляmšpї în folio шi de 11 tomšpï în quartu.

Къльtopiea sa în Asia копрinde asemenea mšлte воляmšpї; пе špmъ а пšвлікatš опšлš съš челеврš intitšлatš „черчетъpiле kpitiче despre desvoлtapea шtiinųеї ųеографіеї а Америчеї шi а прогреселорš astponomieï în sекšлš алš 15-леа шi 16-леа."

Ка sъ aïвъ чine-ва о idee despre mъpimea matepiaлšлšï шtiinųifікš гръmъditš în ачеste опšpï, е destšлš ка sъ zічеmš къ šnš esemплapš (комплetš кš toate tавлошpiле) а къльtopieï sале în Америка, kostъ *zече miï фpanчi* (о mie de галвеnï)!

Ла о вîpstъ de 74 de anї, кîndš totš omšлš înчепе а se odini de лšкръpiле sале, Humboldt а întpeпpinsš опšлš съš челš maï ųigantікš: *Cosmos*. Dapš елš ziче къ maï nainte кš шеаї-zечї de anї, елš поаpтъ în sînšлš съš планšлš ачеstšï опš! Ачеаstъ карte *šnікъ* este tpadšsъ акšmš în toate лimвеле чiвiлizate.

Eatъ о mікъ pevistъ а віеųеї а ачеstšï omš маре, а ачеstšï npinųš алš лšmeї шtiinųifiче каре în віеаųа sa пpiватъ ера omšлš челš maï dšлче, челš maï компъtimitopš, вšatš кš totš sšfлetšлš ideiлорš лiвepaле; жšstš, tолерantš шi прогресivš.

Eatъ šnš omš маре nemšpitopš пentpš toate timпšpiле; пînъ кîndš va fi Америка кš Cordilierii seï, Asiea aš Altaiul eï, Алеksandpš de Humboldt va fi nemšpitopš.

Cactus de Cochenille.

Чine nȣ кȣnoaшte Cactus, aчeste плante de форme бiзаре каре seamънъ пȣцinȣ кȣ плanteлe обiчnȣite шi se deoseбeшte прintр'o гръsime кърnoaсъ каре аȣ фрȣnзеле шi кеарȣ трȣnкiȣлȣ лорȣ. Sintȣ în Еȣропа ȣnii oamenĭ amatopĭ de papitъцĭ în лȣкрȣрiле natȣpei каре аȣ колекцiȣnĭ întpeцĭ de феλȣpimĭ de Cactus, ȣna maĭ бiзаръ de kitȣ алta. Dapȣ întpe toate aчestea феλȣpimĭ de Cactus, este ȣnȣлȣ каре se deoseбeшte npin фолоsȣлȣ mape каре 'лȣ прокȣръ oamenilorȣ. Dapȣ aчestȣ фолоsȣ nȣ vine de ла плante în sine, чi d'ȣn animaл insektȣ каре se цine пe dinsȣ. Asta este феλȣлȣ nȣmitȣ Cactus de Cochenille (Cactus Cochenillifer) fiindȣ къ пe dinsȣ чe se цine insekta Cochenille каре este foapte къȣtatъ npintр'o въпsea poшie npeцȣitъ каре dъ.

Плanta Cactus de Koшeniлe (Cactus Cochenillifer).

Aчestȣ Kaktȣsȣ seamънъ mȣлtȣ кȣ Kaktȣ каре 'лȣ vedemȣ adese-opĭ кȣлtivatȣ în гiveчiȣpĭ în kaseлe noastpe (Opuntia vulgaris) însъ aчestȣ Kaktȣ de Koшeniлe kpeшte nȣmaĭ în sȣdȣлȣ Ameрiчei шi a Itaлiei. De шi în stape сълбatikъ koшeniлa съ цine пe nȣmitȣлȣ Cactus, însъ кȣлtȣpa este în stape съ mъpeaskъ mȣлtȣ nȣmъpȣлȣ insektelorȣ. Sintȣ în Meksiko (Amepika) niшte aшeзъminte mapĭ nentpȣ кȣлtȣpa koшenilei; aчeste aшeзъminte se nȣmeskȣ „Nopalepie" (къчĭ плanta Cactus se nȣmeшte шi Nepal saȣ smokine de Indiea fiindȣ къ dъ fpȣkte каре seamънъ кȣ smokinȣ.)

Keapȣ dȣпe чe Cochenilla a devenitȣ ȣnȣ aptiкoлȣ de komepкȣ foapte imnoptantȣ, oamenii n'аȣ шtiȣtȣ înkъ nimikȣ despre opiцina sa; шi keapȣ natȣpaлistii чeлeбpĭ epaȣ în îndoiaлъ dakъ Cochenilla este ȣnȣ animaлȣ saȣ o плantъ? Пinъ kindȣ în anȣлȣ **1725**, **Олandeзȣлȣ Melchior van Rauscher a konstatatȣ npin черчетърĭ шi кеарȣ atestatȣpĭ ofiчiaлe date de къtpe ȣnȣ амбasadopȣ meksikanȣ tpimisȣ denadinsȣ ла Еȣропа, къ Cochenilla este ȣnȣ animaлȣ (insektȣ) каре tpъeшte пe o плantъ.

În timпȣлȣ (Seisonȣлȣ) плoiĭ, съ пъstpeazъ kocheniлe vii în kaseлe oamenilorȣ пe pamȣpiлe плantei Kaktȣ, ка съ nȣ пътimeaskъ de ȣmeзeaлъ шi ръчeaлъ; dȣпe чe аȣ înчetatȣ плoiлe, ле пȣne sȣб чepȣ лiбepȣ, atȣnчĭ kpeskȣ atita de iȣte în kitȣ пe fie-каре anȣ daȣ чinчĭ pekoлte. Femeлa aчestei insekte (каре аȣ mъpimea ȣnȣi бoбȣ de пiпepȣ шi sintȣ înъȣntpȣ poшii însъ akoпepite кȣ ȣnȣ feлȣ de пȣлбepe aлбъ) daȣ nȣmita въпsea Cochenille. Oamenii ле skoate de ла плante npin кȣцite neaskȣцite шi ле пȣnȣ пe taблъ de fepȣ fepбinte ка съ ле omoape. Kindȣ s'аȣ ȣskatȣ аȣ mъpimea ȣnei mazepe.

Aчeastъ insektъ e foapte poditoape. Ȣnȣ погonȣ de ȣnȣ kimпȣ semъnatȣ кȣ aчestȣ Cactus, dъ 200 fȣnцĭ kocheniлe; anoĭ în fie-каре fȣndȣ intpe 70 miĭ de insekte! Maĭ nainte, negoцȣ кȣ koшeniлe epa foapte imnoptantȣ; къчĭ nȣmaĭ de ла Meksiko venea пe fie-каре anȣ ла Еȣропа koшeniлe în vaлoape de 1 ½ miлioane gaлбenĭ. Akȣm însъ aчestȣ negoцȣ a nepdȣtȣ mȣлtȣ din imnoptanцa лȣĭ, dȣпe чe în лokȣлȣ koшenilei s'a întpodȣsȣ în niktȣpъ aлtъ koлoape npekȣmȣ Crap, Lac-Lac ш. ч. л. Кȣ toate aчestea, koлoapea koшenilei dъ чea maĭ фpȣmoasъ koлoape poшie nȣmitъ kokinade (écarlate) шi este шi akȣm foapte къȣtatъ.

Траіȣлŭ anіmалелорŭ.

(Ȣрmаре.)

Fȣро seamъnъ преа mȣлtŭ кȣ Пȣtорiȣлŭ, însъ Fȣро se aflъ nȣmaĭ în клimеле калде, este ȣnŭ animaлŭ înџелеntŭ, deшtentŭ, лесне de a fi înвъцatŭ, dаръ d'o fire реа, maĭ кȣ seamъ kîndŭ este некъжitŭ. Колоареа ordinаръ a пеллеĭ saле este галбенъ, amestекatъ кȣ албŭ. Кȣ ачеstŭ animaлŭ se servескŭ a prinde епȣрĭ албĭ. Ȣра între ачеste doȣe animaле este аша de mape, къ аръtîndŭ чінева ȣнȣĭ Fȣро tînъpŭ вр'ȣнŭ iепȣре албŭ пе каре съ нȣ-лŭ fi въzȣtŭ nічĭ ȣъ datъ, îndatъ s'арȣнкъ asȣпръ-ĭ, лŭ апȣкъ de rîtŭ шi-ĭ sȣџе sînџеле. Вînatȣлŭ însъ кȣ Fоро пентрȣ iепȣрĭ se faче în modȣлŭ ȣрmъtорŭ: se sлобоаde ȣнŭ Fȣро spre кȣлкȣшȣлŭ iепȣрiлорŭ албĭ, шi ачешtia, îndatъ че-лŭ simtŭ, se sперie шi ворŭ съ fȣгъ прin гъȣрiле ачелȣĭ локŭ; însъ fiindŭ къ аколо sîntŭ кȣрсе întinse, se prindŭ лесне. Fȣро însъ требȣе съ аĭбъ ȣнŭ белчiȣгŭ ла гȣръ, къчĭ altmintрелеа intrîndŭ în tеріерŭ omоаръ кîџi-ва din ачеĭ iепȣрĭ албĭ, ле sȣџе sînџеле, шi пе ȣрmъ adроарmе ȣнŭ somnŭ аша de adînкŭ înкîtŭ remîne adormitŭ пînъ ла 24 de оре шi maĭ mȣлtŭ партеа femeiaskъ (femeлла) este maĭ mікъ de кîtŭ партеа бърбъteaskъ; еа поартъ 40 de zіле în пînteче шi пе ȣрmъ fatъ 4—5 пȣĭ.— Fȣро este ordinарŭ din Afrіка, de ȣnde a fostŭ transпortatŭ în Isпаніа шi a servitŭ пентрȣ prinderea iепȣрiлорŭ албĭ.

Велеtа saŭ невъstȣіка seamъnъ преа mȣлtŭ кȣ Mардерȣлŭ шi Пȣtорiȣлŭ; însъ пърȣлŭ лȣĭ е maĭ sкȣрtŭ, de колоаре гълбіоаръ, пе бȣртъ însъ fiindŭ албŭ.— Ачеstŭ animaлŭ trъеште прin amбаре, коmпърĭ шi maĭ кȣ seamъ прin гъȣрiле пъmîntȣлȣĭ; еллŭ гонеште порȣmбеĭ, пȣĭ de гъinъ, препелiџе, потîрнiкĭ, шоаречĭ, соболанĭ, шi пъръсеште ȣнŭ локŭ tокmaĭ дȣпе че a isпръвitŭ de mînкatŭ totŭ че se afла аколо пентрȣ dînsȣлŭ, însъ кîte ȣъ datъ i se întîmплъ ка съ mъnîнче atîtŭ de mȣлtŭ în кîtŭ съ нȣ поатъ еші din гаȣра sа de sȣб пъmîntŭ. Кîndŭ intръ ноаптеа în кîte ȣнŭ котеџŭ de гъinĭ, аре mаре înлесніре a deоsебі пе кокошĭ шi гъiнеле бъtрîне de пȣiĭ чеĭ tinерĭ пе карi-ĭ omоаръ, sпъргîndȣ-ле капȣлŭ шi-ĭ iеа пе ȣрmъ кȣ sine морџĭ пе кîte ȣнȣлŭ ȣнȣлŭ în гаȣра sа, ȣnde-ĭ лаsъ кîte 2—3 zіле пînъ съ maĭ пȣtрezeaskъ шi опоĭ дȣпъ ачеа-ĭ mъnîнкъ.— Femeлa поартъ în пînteче 60 de zіле шi пе ȣрmъ fatъ прimъвара 3—5 пȣĭ, пе карi-ĭ пȣне întр'ȣнŭ кȣiбŭ, fъкȣtŭ de паie saŭ de foĭ de еарбъ; пȣiĭ кресkŭ nȣmaĭ de кîtŭ шi îndatъ ȣрmeazъ пе mȣma кîndŭ merџe ла вînatŭ. Кîndŭ Невъstȣіка веde пъсъріле пе каре воieште съ ле prinzъ, s'aкȣnde în кîte ȣнŭ trȣнкiŭ de арборе, шi кîndŭ trекŭ пасеріле пе аколо, пъвълеште asȣпра лорŭ шi рарŭ se întîmплъ ка съ нȣ isбȣteaskъ.— Ачеstŭ animaлŭ пȣte, maĭ кȣ seamъ вара. Кîndŭ о гонеште чінева, stрігъ tаре. Se zіче къ în клimеле temперate шi калде, іеарна se fакŭ албе; вîрfȣлŭ коадеĭ лорŭ însъ remîne totŭ d'аȣна negрȣ (прекȣmŭ remîne totŭ d'аȣна negрȣ шi вîрfȣлŭ коадеĭ Ermelinuluĭ).— Невъstȣіка нȣ mъnîнкъ кîndŭ веde ка съ ȣitъ чінева ла dînsa; ба înкъ atȣнчĭ este întр'ȣнŭ feліŭ de неastîmпърŭ, кътîndŭ a se asкȣnde кȣ ачеа че аре de mînкаре, ка съ нȣ fiъ въzȣtъ de чіне-ва кîndŭ ва mînка. Еле dормŭ maĭ toatъ zioa; кîndŭ ȣмблъ, saлтъ шi нȣ este în stаре a învъџa чева.

Cacomulŭ saŭ *Ermelinuŭ*, de шi este пеste totŭ корпȣлŭ албŭ, dаръ аре totŭ d'аȣна пе вîрfȣлŭ коадеĭ ȣъ патъ неагръ; ачеаstъ патъ нȣ-шi sкimбъ nічĭ ȣъ datъ колоареа sа, кіарŭ кîndŭ о sкimбъ корпȣлŭ. Търеште прin каверне (пештерĭ) шi printre пеtре; гонеште шоаречіĭ шi кîрtiџеле шi este лакоmŭ дȣпъ оȣе, de ачеа înноатъ прin mърĭ пе ла insȣлеле вечinate ка съ гъсеаскъ аколо оȣе, шi întîmплîndȣ-se ка съ fеtе în ачеаstъ кълъtоріе, se întоркŭ кȣ tоџiĭ еаръшĭ în дъръtŭ пе continentŭ, пȣнŭ пе пȣĭ d'asȣпра ȣнеĭ бȣкъџĭ de лемнŭ, шi кȣ боtȣлŭ trаџе ачеаstъ кȣріоасъ лȣntре пînъ ла ȣsкatŭ. Cacomulŭ de шi este ȣнŭ animaлŭ mікŭ, dаръ este кȣраџiosŭ, шi нȣ se teme de ȣрsŭ, de еланŭ, de вȣлtȣрĭ; пе ачештiа-ĭ бірȣеште кîte ȣъ datъ прin вікленіа sа, adікъ: еллŭ poade împреџiȣрȣлŭ вȣлtȣрiлорŭ пînъ кîndŭ ачештiа adорmŭ, пе ȣрmъ пъвълеsкŭ asȣпра лорŭ шi ле sȣџе sînџеле пînъ морŭ; пе ȣрsŭ шi пе еланȣ-ĭ atакъ пе ла ȣрекĭ, лiпіndȣ-se a-

коло кȣ ȣъ mape fорцъ.— Сасотȣлŭ domestičitŭ, kindȣ-ĭ dъ чинева карне, нȣ о тъпінкъ нȣmaĭ de kitŭ, чі о ласъ пінъ se împȣte шi atȣnчĭ о тъпінкъ. Femeлa ціне 56 zile în пінтече, шi fatъ 5 пȣĭ. Kindŭ воеште чинева ка съ domestičeaskъ ȣпŭ сасотŭ, требȣе съ-лŭ ціе depapte de локȣinца sa, къчі skoate ȣъ odoape неплъкȣtъ. Влапа-ĭ este foapte stimatъ, шi maĭ кȣ seamъ коada: албеца însъ а блапеĭ лȣĭ пeste kitŭ-ва timпŭ se skimбъ în гълбȣіъ.

Marderulŭ saŭ *Jderulŭ* (M. Martes, Martes, Baum-marder) seamъпъ atitŭ de mȣлтŭ кȣ dixoрȣлŭ în kitŭ mȣлці пȣ-ĭ potŭ deosebi ȣпȣлŭ de алтȣлŭ. Кȣ toate ачестеа însъ este ȣъ diferinцъ mape întpe amîndoȣe aчeste спеце; къчі ждерȣлŭ локȣеште în fȣndȣлŭ пъдȣрілорŭ пе арборĭ, fȣгіndŭ de локȣінца оатенілорŭ шi se гъсеште în клітеле речĭ, пе kindŭ dixорȣлȣ-шĭ аре локȣінца sa по пetpе saŭ пе лінгъ локȣінцеле оатенілорŭ шi пȣ se гъсеште în клітеле речĭ; пе лінгъ ачеаsta, în локŭ de патъ албъ, ждерȣлŭ аре ȣъ патъ галбенъ пе гітŭ; блапа ждерȣлȣĭ е maĭ finъ шi maĭ traĭnікъ, de kitŭ чеа de dixорŭ; капȣлŭ лȣĭ е maĭ mape, пічĭоареле maĭ лȣпці, de ачееа *fȣце maĭ iute* de kitŭ dixорȣлŭ. Ждерȣлŭ рарŭ se гъсеште în клітеле temперate din Еȣропа, dapъ în локȣріле ȣnde se aflъ, adікъ în цереле de ла nopdŭ, se агацъ пе арборĭ ка паserіле, *mîнкindȣ-ле оȣоле*, omopindŭ шi пе веверіце шi пе алте asemenea патрȣпеде mічĭ. Femeлa поартъ sарчіна 56 de zile, шi fatъ 4—6 пȣĭ, пе карі-ĭ пȣпе în кȣібȣлŭ алторŭ animале mічĭ *пе карі ле-а гопітŭ*, s. e. în кȣібȣлŭ веверіцелорŭ. Мȣта пȣtpеште пе пȣĭ кȣ оȣъ пе карі ле ieaŭ, шi kindŭ se fакŭ maĭ mapĭ, atȣnчĭ-ĭ iea кȣ dinsa шi терце ла вінатŭ. Блапа de ждерŭ, maĭ кȣ seamъ чеа оакешъ, este foapte прецȣitъ: кȣ kitŭ este maĭ оакешъ кȣ atitŭ este maĭ stimatъ.

Блапа Zіbелінеĭ se кȣпоаште дȣпе ачееа, къ пȣтетŭ da кȣ mîna перiĭ în toate dірекціїле кȣ ȣъ înлеsпіре екȣалъ. Ачеаstъ împреціȣрарe пȣ se гъсеште ла нічĭ ȣъ алтъ блапъ. Вінареа zібелінелорŭ se fаче maĭ кȣ seamъ în Sіберіа кȣ кȣрȣа. Ачеаstъ вінътоаре este foapte гpea шi перікȣлоаsъ, къчі zібеліна локȣеште прін локȣріле челе maĭ selbatiчe шi foapte fрігȣроаse, депъртatъ de локȣінцеле оатенілорŭ, de ачееа шi блапеле лорŭ аŭ ȣпŭ прецŭ foapte însemnatŭ.

Лȣtpa este патрȣ-педȣлŭ челŭ maĭ вътъмъторŭ în Еȣропа пентрȣ пештеле че-лŭ prinde, тȣрбȣріndŭ апа шi гопіndŭ пештеле кътре църтȣрі. Лȣtpa аре (ка шi Jderulŭ, Putoriulŭ шчл,) о пȣпгъ лȣпгъ ла шезȣtŭ de ȣnde ese о matеріе fetidъ. Femeлa fatъ прітъ-вара 3 пінъ ла 4 пȣĭ întp'ȣпŭ кȣібŭ; însъ animaлȣлŭ ачеsta-шĭ skimбъ кȣібȣлŭ, къчі кȣpindŭ se împȣte din рътъшіцеле de пеште че ръміне пеmіnкatŭ. Ȣпіі ціпŭ ачеstŭ animaлŭ în касъ шi-лŭ înвацъ а prinde пеште пе каре-лŭ adȣче а касъ. Лȣtpa пȣ-шĭ skimбъ нічĭ ȣъ datъ пеллеа; блапа sa este foapte прециоаsъ.

Чівета, de шi este оріціпаръ dintp'ȣъ цеаръ кълдȣроаsъ, însъ totŭ poate съ tpъеаskъ шi întp'ȣъ клітъ temпepatъ; însъ пȣ se poate пръsi aічĭ. În ачесте църĭ maĭ fрігȣроаse, чівета se îmблînzeште преа тȣлтŭ, къчі în патріа sa чівета selbatікъ este foapte реа, шi тȣшкътȣра еĭ е foapte перікȣлоаsъ. Оландеziĭ, în sekoлȣлŭ tpeкȣtŭ, s'аŭ окȣпатŭ тȣлтŭ кȣ крештереа ачеstȣĭ animaлŭ, de ла каре аŭ авȣtŭ ȣпŭ profікŭ mape din кaȣsa парfȣтȣлȣĭ чівеtŭ, че аŭ trasŭ de ла ачеstŭ animaлŭ шi каре se віndea în Енглітера шi în Франца. Кȣ kitŭ ачеstŭ animaлŭ тъпінкъ кȣ maĭ mape поftъ, кȣ atita чівеtȣлŭ se fаче maĭ deliкаtŭ în odoapea чеа плъкȣtъ че аре. Ачеstŭ чівеtŭ провіне dintp'ȣпŭ касŭ каре se aflъ лінгъ шезȣтȣлŭ animaлȣлȣĭ; însъ toate пърціле корпȣлȣĭ шi кіаръ шi пърȣлŭ аŭ odoape de чівеtŭ.

Ікпетопȣлŭ (*Herpestes Ichneumon*, Manguste, шоаречеле din Еціптŭ) seamъпъ преа тȣлтŭ кȣ *Furo*; este domesтікŭ în Еціптŭ ка пісіka ла поĭ; este віоіŭ, кȣраціоsŭ шi плъкȣtŭ. În stape selbatікъ stъ ла таліȣріле апелорŭ шi kindŭ se варсъ апеле, se дȣче foapte înчеtŭ кътpе локȣінцеле оатенілорŭ шi se ашеазъ аколо. Елŭ гопеште шоаречĭ, броаште, шерпĭ, шопірле шi шоболапĭ. Kindŭ este domestičitŭ, atȣnчĭ шi копіiĭ se жоакъ кȣ елŭ: 'ĭ плаче преа тȣлтŭ съ-лŭ mîngîie чіне-ва; kindŭ se пекъжеште е foapte ръȣ.— Ачеstŭ animaлŭ пȣ poate sȣferi fрігȣлŭ шi аре о пȣпгъ кȣ о materіъ odopantъ шi ръкорітоаре кȣ каре animaлȣлŭ se ръкореште în кълдȣріле челе mapĭ каре domneште în цара ȣnde se afкъ. Еціптеніĭ antічĭ аŭ венеpatŭ ачеstŭ animaлŭ, къчі къръцъ цара de шерпĭ, пе карі-ĭ тъпінкъ; тȣшкътȣріле шерпілорŭ пȣ ле fаче nіmікŭ.

Kїїnеле este аквiziцiа ші вірѕінца чеа маї folosіtoаре че омѕлѕ а fъкѕtѕ în регнѕлѕ анімалѕ; кіарѕ пѕtemѕ zіче къ fъръ ачеstѕ анімалѕ toate черкъріле омѕлѕї ѕпре а domestiчі алте анімале, арѕ fi fostѕ în дешертѕ. Fidелitatea este карактерѕлѕ сѣѕ челѕ маї distinктівѕ; елѕ s'а цінѕtѕ dѕпе ѕрмеле омѕлѕї în toate ашезъмінтеле сале пе пъмінtѕ; întр'ѕнѕ кѕвінtѕ, кїїнеле este simволѕлѕ аташаментѕлѕї челѕї маї konstantѕ, ші а fidелітъцiї челлеі fъръ марцінї. Ачеste simцiмінте кїїнеле ле арреаtъ прін менцінереа са, прін мішкъріле окілорѕ ші а коаdeї сале; прінтр'ачеste dіверсе мішкърї еллѕ еsпрімъ аfекцiѕнеа, рекѕноштінца, немѕлцѕміреа de ліпsіреа stъпінѕлѕї ші плъчереа кіndѕ sоsеште;— Sінtѕ о мѕлціме de варіетъцї de кїїнї, însъ пѕtemѕ sъ ле împъpцімѕ în ачеї кѕ *пѕрѕлѕ лѕнгѕ* (s. е кїїнеле пъstopілорѕ, кїїнеле лѕпѕ, кїїнеле леѕ), în кїїнї кѕ пърѕлѕ foapte sкѕртѕ (копоiѕлѕ, dorѕ, кїїнеле каре алеаргъ iѕte) ші în кїїнеле fъръ пърѕ (кїїнелеtѕрчеsкѕ ші din Гѕinea). Кїїнеле selваtікѕ тръеште în sоvіетъцї, карї кїїнї sінtѕ foapte îndръsнецї în кітѕ кіndѕ ле е foame атакъ атѕнчї кіарѕ ші пе леѕ; dintpe toate paselе кїїнілорѕ domestiчіцї, кїїнеле пъstорѕлѕї seamъnъ foapte мѕлtѕ кѕ кїїнеле selваtікѕ; dintр'însѕлѕ аѕ ешіtѕ toate ачеste pasе кїїнештї domestiчіте акѕмѕ.— Dівepsitatea клімеї а авѕtѕ о маре înflѕінцъ асѕпра кїїнелѕї; ѕнѕ soiѕ de кїїнї, транsпортацї întр'о царъ stpeinъ, а fostѕ sѕпѕшї ла ніште skімвърї importante în formeле корпѕлѕї лорѕ, (аша s. е. este în Америка ші Indiea о царъ ѕnde тоцї кїїнiї адѕшї аколо, ші перdѕ коаdа лорѕ. Soiѕлѕ нѕмітѕ *danois* транsпортатѕ în клімеле калdе, пеste патрѕ анї-ші перdе пърѕлѕ talentѕлѕ ші гласѕлѕ, înкітѕ seamъnъ аколо кѕ ѕнѕ feліѕ de вінатѕ че se мънінкъ).— Къцеаоа, dѕпе че а fostѕ борцоасъ 60 de zіле, fатъ 4—6 пѕї кърора sігѕръ ле dъ цiцъ, 'ї лінце adese-орї sѕпре а-ї цінеа кѕрацї, ва înкъ ле înгіте ѕdѕлѕ ші валіга тоtѕ кѕ skопѕлѕ ачеsta de кѕръценіе; кіndѕ ѕмвлъ чіне-ва sъ-ї іеа пѕiї, еа-ї апъръ кѕ маре кѕpaцiѕ.— Къцеiї 10 пінъ ла 12 zіле dѕпе че наsкѕ, цінѕ окiї înкішї, dѕпе поѕъ лѕнї кїїнеле este în forцa sа. Кїїнеле мънінкъ карне, пїїне ші feлѕрімї de мінкърї че ремінѕ de ла stъпінѕлѕ сѣѕ, însъ рарѕ-лѕ веdемѕ мінкіndѕ ервѕрї крѕdе, ші нѕмаї кіndѕ е болнавѕ рѕпе de пе кімпѕ іеарва нѕмітъ еарва кїїнеаsкъ, пірѕ (*chiendent*). Somнѕлѕ кїїнелѕї е foapte ѕшорѕ.— Кїїнеле, кіарѕ кіndѕ е sънъtosѕ, sѕfере мѕлtѕ de пѕречї ші de stpeneзї (mites); апоï este ші sѕпѕsѕ ла маї мѕлте боале (прекѕмѕ жirodie) кіndѕ е tінърѕ, апоï ші ла тѕрваре în тоtѕ тімпѕлѕ, маї кѕ seamъ în zілеле foapte кълdѕроаsе але верiї; în ачеаstъ баалъ гроzавъ кїїнеле нѕ поate sъ вазъ апа; кіndѕ ѕнѕ кїїне тѕрватѕ *мѕшкъ* пе вр'ѕнѕ омѕ, атѕнчї омѕл прiiмеште ші елѕ ачеаstъ боалъ терівілъ ші моаре în 24 de оре în sѕfеpінцеле песпѕsе. De ачееа орї-чіне s'арѕ întîмпла sъ se мѕшче de вр'ѕнѕ кїїне кіарѕ ші нефіindѕ тѕрватѕ, îndатѕ sъ арзъ рана кѕ ѕнѕ ferѕ fъкѕtѕ рошѕ saѕ кѕ пеаtра іаdѕлѕї ші sъ кіеме ѕнѕ medікѕ.— Еціптенiї антічї adopa кѕ о zeітате ѕнѕ кпnѕ de кїїне sѕв нѕміреа de *Anubis*.

(Ва ѕрма.)

Комѕнікацiѕнї sчientifiче мічї.

Овsервацiѕніле meteopoлoцiче ла Бѕкѕрештї de ла 23—31 *Аѕгѕstѕ*.

Темпераtѕра dѕпъ термометрѕ лѕї Reaumure, în ѕмбръ.

	Dim. ла ора 6,	d. a. ла ора 4,	seapa ла ора 10
Ла 23	11,5	19	14
Ла 24	9	23	13
Ла 25	10,6	20,3	13
Ла 26	11,5	22,5	14
Ла 27	10,5	23,6	14
Ла 28	9,5	21,5	14
Ла 29	10,5	21	14
Ла 30	9,5	21,5	14
Ла 31	10	22	14
Темпераtѕра de mizлок	9,2	21,6	12,7

Барометрѕ а варіатѕ întpe 316 ші 318 лінiї de Парisѕ.

Înштiінцаре.

Dѕпе черереа мѕлtора din D-нiї авонацї, еsпеdѕіреа ачеstѕї жѕрналѕ în distріктe ші пеste хоtарѕлѕ църеї, se ва faче нѕмаї оdатъ пе лѕнъ, трімiцiндѕ кіte 4 нѕмере ла о еsпеdiціе.

Ред.

Тіпърітѕ în Тіпографiа Колецiѕлѕї Sf.Sава.